

**Kropka środkowa na znaczku 1336 (Fi. 1368)
wydania okolicznościowego "XVIII Igrzyska Olimpijskie w Tokio w 1964 r."**

Zbieranie znaczków to prywatna domena kolekcjonerów i każdy indywidualnie wybiera obszar swojej pasji. Ale czasami warto zwrócić uwagę na uroki zbieractwa „starych” polskich walorów pocztowych. Oczywiście twierdzenie „starych” dla większości Filatelistów kojarzy się z prawdziwymi Filatelistycznymi klasykami. Ale przecież emisje z lat 60-tych to wręcz klasyki przy walorach, którymi rączy nas obecnie Poczta Polska. To także wspaniały materiał do badań Filatelistycznych. Tak było tym razem w moim przypadku. Przeglądając pojedyncze znaczki z obiegu z lat 60-tych zwróciłem uwagę na znaczek 1336 (Fi. 1368) z nietypową kropką (il. 1). Kropka środkowa występuje nie tylko przed wyrazem TOKIO ale także po wyrazie IGRZYSKA (il. 2). Zaciekało mnie jednocześnie, dlaczego na znaczkach tej serii przedstawiono właśnie takie konkurencje sportowe? Przecież rywalizacja na XVIII Igrzyskach Olimpijskich w Tokio odbywała się w 163 konkurencjach w 19 dyscyplinach¹. Odpowiedzi na to pytanie możemy odszukać w dokumentach zgromadzonych w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu.

il. 1 znaczek 1336 (Fi. 1368) z obiegu pocztowego.

il. 2 białe kropki po IGRZYSKA i przed TOKIO.

Dnia 23 marca 1963 r. Ministerstwo Łączności skierowało do Głównego Komitetu Kultury Fizycznej pismo: „Ministerstwo Łączności zawiadamia, że do planu emisji znaczków pocztowych na 1964 r. zostały wprowadzone trzy pozycje o tematyce sportowej, a mianowicie:

1. Zimowe Igrzyska Olimpijskie – 4 znaczki,
2. Olimpiada w Tokio – 8 znaczków,
3. Mistrzostwa Świata w Żeglarstwie – 4 do 6 znaczków.

W związku z tym Ministerstwo prosi o wysunięcie konkretnych propozycji co do tematów poszczególnych znaczków emisji olimpijskich /p.1.2/ oraz podanie oficjalnych nazw, czasu i miejsca igrzysk (...) Z uwagi na konieczność przystąpienia do prac nad projektami znaczków już teraz, prosimy o potraktowanie sprawy jako pilnej”.

Główny Komitet Kultury w dniu 26 marca 1963 r. zwrócił się do Polskiego Komitetu Olimpijskiego o nawiązanie bezpośredniego kontaktu z Ministerstwem Łączności w sprawie propozycji tematycznych do emisji olimpijskiej roku 1964.

Polski Komitet Olimpijski pismem (L.dz. 1060/63) z dnia 23 kwietnia zaproponował następujące tematy: „(...) XVIII Igrzyska Olimpijskie 1964 roku – Tokio

- Trójskok
- Skok wzwyż kobiet
- Wioślarstwo (jedynek)
- Skok do wody
- Piłka nożna
- Podnoszenie ciężarów
- Bieg – sztafeta
- Boks."

il. 3 projekt znaczka 1336 (Fi. 1368)
ze zbiorów MPiT

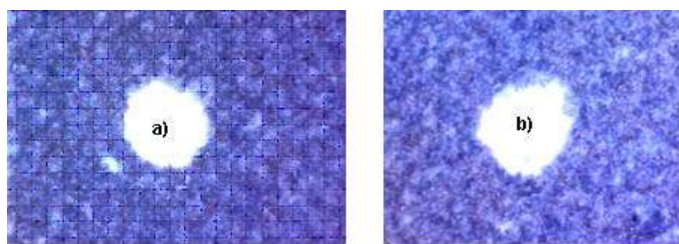
Ciekawostką jest odręczna notatka z dnia 27 lipca 1963 r. znajdująca się na ww. piśmie dotycząca uzgodnień z PKOl możliwych dyscyplin na bloczku: Kajaki, Szermierka, Strzelectwo, Judo lub Koszykówka. Jak wiemy wybrano koszykówkę.

17 września 1963 r. Wicedyrektor Ministerstwa Łączności zwrócił się do Zakładu Japonistyki Katedry Sinologii Uniwersytetu Warszawskiego z prośbą „(...) o podanie drukowanego tekstu „XVIII Igrzyska Olimpijskie – Tokio 1964” w języku japońskim, który to tekst będzie umieszczony po obu stronach bloczka Filatelistycznego (...) umieszczony pionowo po lewej i prawej stronie bloczka (...)”. Ostatecznie napis został umieszczony na bloczkach w innym układzie, ale jednocześnie uatrakcyjnił wygląd arkusza sprzedażnego znaczków tej serii.

Projektantem znaczków wydania okolicznościowego XVIII Igrzyska Olimpijskie w Tokio z 1964 r. był artysta malarz Józef Korolkiewicz. Na il. 3 przedstawiono projekt znaczka 1336 (Fi. 1368) znajdujący się w zbiorach Muzeum Poczty i

Telekomunikacji we Wrocławiu. Na odwrocie projektu znajduje się adnotacja z dnia 4 lipca 1963 r. „Bez zastrzeżeń pod względem merytorycznym” wraz z okrągłą pieczętką PKOl oraz nieczytelnym podpisem.

Józef Korolkiewicz był projektantem jeszcze jednej polskiej serii znaczków pocztowych o tematyce sportowej - z okazji II Międzynarodowych Igrzysk Sportowych Młodzieży w Warszawie (1955 r.)².

il. 4 - a) kropka po IGRZYSKA, b) kropka przed TOKIO

Po tym objaśnieniu, wracam do "kropki", która zwróciła moją uwagę. W powiększeniu (il. 4) można zaobserwować, że nie ma ona charakteru przypadkowej plamki jak często występują na znaczkach tej emisji. Ta ciekawostka stała się przyczynkiem do dalszych poszukiwań, w szczególności ustalenia jak powszechny jest to znak (graficzny czy też przestankowy) występujący na znaczku 1336 (Fi. 1368).

Znaczki wydania okolicznościowego "XVIII Igrzyska Olimpijskie w Tokio" wprowadzono do obiegu Zarządzeniem nr 55 Ministra Łączności z dnia 28 lipca 1964 r.³

Warto w tym miejscu przytoczyć fragment owego zarządzenia:

„2. Rysunki znaczków poszczególnych wartości przedstawiają:

- 1) 20 gr -zawodnika w trójskoku,
- 2) 40 gr -wioślarza,
- 3) 60 gr -zawodnika podnoszącego ciężary,
- 4) 90 gr -dwóch zawodników w biegu sztafetowym,
- 5) 1 zł - dwóch bokserów w walce,
- 6) 2.50 zł - dwóch zawodników grających w piłkę nożną,
- 7) 5.60 zł -zawodniczkę w skoku wzwyż,
- 8) 6.50 zł -zawodnika w skoku do wody.

(...)

4. W środkowej części znaczków określonych w ust. 2 pkt 1-3 umieszczono napis „XVIII IGRZYSKA OLIMPIJSKIE TOKIO 1964. i pięć kół olimpijskich, a w dolnej części napis "POLSKA" i oznaczenie ich wartości. W górnej części znaczków określonych w ust. 2 pkt 4-8 umieszczono napis „XVIII IGRZYSKA OLIMPIJSKIE. TOKIO 1964" i pięć kół olimpijskich, a w dolnej części napis "POLSKA" i oznaczenie ich wartości. W dolnej części znaczków określonych w ust. 3 pkt 1-4 umieszczono pięć kół olimpijskich; napisy „XVIII IGRZYSKA OLIMPIJSKIE TOKIO 1964”, „POLSKA" oraz oznaczenie wartości tworzą obramowanie znaczków.”

Czytając literalnie Zarządzenie należałoby stwierdzić, że kropka powinna występować w napisie XVIII IGRZYSKA OLIMPIJSKIE TOKIO 1964 przed wyrazem TOKIO na znaczkach wartości: 90 gr, 1 zł, 2,50 zł, 5,60 zł oraz 6,50 zł. Tymczasem, wydaniu tym, kropka (środkowa) występuje przed wyrazem TOKIO na znaczkach wartości: 20 gr, 60 gr, 90 gr, 1 zł oraz 2,50 zł. Tak moglibyśmy twierdzić w przypadku traktowania kropki jako znaku przestankowego w napisie, a nie jako elementu graficznego. Przyjrzyjmy się zatem jaką funkcję pełniła kropka środkowa w piśmiennictwie.

Kropkę środkową zaczęli stosować Rzymianie, jako znak interpunkcyjny służący do rozdzielania wyrazów przejmując w tym zakresie system grecki. Kropka postawiona u góry wiersza (*distinctio*) była znakiem interpunkcji mocnej i równała się naszej kropce; w środku wiersza (*media distinctio*) była by interpunkcją średnią w znaczeniu naszego średnika, względnie dwukropka; i wreszcie u dołu wiersza (*subdistinctio*) była by interpunkcją słabą w znaczeniu przecinka.⁴ W praktyce jednak nie trzymano się ściśle tych zaleceń teoretycznych.

System grecki, z podziałem na trzy rodzaje przestanków, dobry dla majuskuły większych wymiarów, nie dał się stosować przy małych wymiarach liter minuskułowych. Wskutek tego jedni pisarze, nie rozróżniając skali przestanków, wielkiego, średniego czy małego stosowali wszędzie tylko jeden znak, tj. punkt. Drudzy próbowali różne rodzaje przestanków rozróżniać przy pomocy odmiennych znaków, punktu, przecinka, kreski lub kombinacji tychże, nie zawsze jednak konsekwentnie (nawet u tego samego pisarza).⁵

Kropka środkowa była wykorzystywana także w średniowiecznej łacinie, jako jeden z używanych znaków przestankowych (kropka, kwadracik, lub ozdobny listek)⁶. Stąd pochodzi słowo interpunkcja: łaciński rzeczownik *interpunctio* - znaczy tyle co oddzielanie (wyrazów w zdaniu) za pomocą kropek.⁷

Nasz system przestankowania i interpunkcji średniowiecznej nie odbiegał zasadniczo od ogólnie przyjętego w piśmie łacińskim Europy zachodniej.⁸ Zanik punktu w piśmiennictwie polskim, zastąpionego przecinkiem, skośną kreską oraz kropką, miał miejsce w XVI wieku.⁹ W przypadku przeze mnie omawianym, bardziej prawdopodobne wydaje się, że zastosowano kropkę środkową, jako charakterystyczny ozdobnik w napisie. Pozostaje pytanie, dlaczego tylko na niektórych polach arkusza drukowego?

Z informacji podanej w Zarządzeniu Ministra Łączności wynika, że znaczek 1336 (Fi. 1368) wykonano (tak jak wszystkie znaczki tej serii) techniką offsetową w nakładzie około 8.000.000 sztuk w kolorach: "czerwonym, czerwono-fioletowym, niebieskogrzanym i czarnym." W "Podręczniku specjalizowanym polskich znaczków pocztowych 1944 - 1999" nakład znaczka określono na 7.753.000 sztuk¹⁰. Barwa znaczka wykazuje spore wahania. Występuje także dużo drobnych usterek w postaci białych plamek lub przesunięć barw.

Znaczek drukowano formą czterosektorową. Na arkuszach nie występują oznaczenia form czy liczby rozrachunkowe. Górny margines arkuszy nie-, dolny przeperforowany (umownie: sektory 1-2) lub górny i dolny przeperforowane (umownie: sektory 3-4). Sektory znaczka można rozpoznać po pozycji krzyżyków markacyjnych i punkturach umieszczonych na zewnętrznych marginesach, w każdym sektorze odmiennie.¹¹

W trakcie badań zgromadziłem znaczki z dodatkową kropką środkową na luźnych znaczkach czystych i z obiegu. Występuje ona także na niektórych znaczkach 1336 (Fi. 1368) wykorzystanych do FDC. Na jednym z portali aukcyjnych nabyłem arkusz znaczka z dodatkową kropką środkową. Usterka występuje na polu 15. arkusza sprzedażnego z drugiego sektora arkusza drukowego (il. 5).

il. 5 arkusz sprzedażny - drugi sektor.

Arkusz akceptacyjny znajdujący się w zbiorach Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu nie zawiera na żadnym polu dodatkowej kropki środkowej po wyrazie IGRZYSKA. Nie może on być wyrocznią, ponieważ jest to wydruk jednego, nieoznaczonego sektora.

W wyniku dalszych badań okazało się, że kropka środkowa po wyrazie IGRZYSKA występuje na kolejnych arkuszach sektora 2. i 4. na polu 15. Natomiast, nie stwierdziłem występowania kropki środkowej na sektorach 1. i 3. Mała ilość arkuszy lub skanów arkuszy, nie pozwala mi jednoznacznie stwierdzić, czy jest to stała właściwość znaczka z tego pola. W trakcie druku znaczków zapewne nie zwrócono uwagi na dodatkową kropkę środkową występującą na jednym znaczku w arkuszu drukarskim. Natomiast, biorąc pod uwagę występowanie "kropki" w arkuszach sprzedażnych wyłącznie na polu 15. sektora 2. i 4. można zastanowić się nad pytaniem, czy nie jest to usterka przypadkowa.

Dotąd ani w katalogach, ani też w żadnych publikacjach prasowych, internetowych lub książkowych nie spotkałem opisu występowania ewidentnie powtarzalnej (przynajmniej w części nakładu) „kropka” i mniemam, że zostanie dość szybko ujęta w katalogu. Być może przez szereg lat nikt jednak nie zwrócił na nią uwagi, więc postanowiłem o niej wspomnieć.

Na koniec.

Igrzyska w Tokio były pierwszymi igrzyskami olimpijskimi rozgrywanymi na kontynencie azjatyckim. Były to także pierwsze na świecie igrzyska transmitowane w telewizji w kolorze. Otwarcie Igrzysk nastąpiło 10 października 1964 r. Polska ekipa w klasyfikacji medalowej zajęła siódme miejsce zdobywając 23 medale: siedem złotych, sześć srebrnych i dwadzieścia trzy brązowe.

Mając na uwadze, że przedmiotem badań jest znaczek przedstawiający zawodnika podnoszącego ciężary wypada wspomnieć sukcesy polskich sztangistów na XVIII Letnich Igrzyskach Olimpijskich¹²:

- Henryk Trębicki – waga kogucia, 4. miejsce,
- Mieczysław Nowak – waga piórkowa, 3. miejsce (medal brązowy),
- Rudolf Kozłowski – waga piórkowa, 7. miejsce,
- Waldemar Baszanowski – waga lekka, 1. miejsce (medal złoty),
- Marian Zieliński – waga lekka, 3. miejsce (medal brązowy),
- Jerzy Kaczkowski – waga półciężka, 4. miejsce,
- Ireneusz Paliński – waga lekkociężka, 3. miejsce (medal brązowy).

Może Koledzy dysponujący bogatszym materiałem porównawczym, a w szczególności kompletnymi arkuszami, rzucą więcej światła na przedstawioną w tym artykule ciekawostkę.

---

¹ Wikipedia, Letnie Igrzyska Olimpijskie 1964 (pol.); wikipedia.org [dostęp 2021-03-16].

² Encyklopedia Filatelistyki, praca zbiorowa, red. naczelny Tadeusz Hampel, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 258.

³ Dziennik Łączności z 1964 r. Nr 16, poz. 122.

⁴ Wiktor Wąsik, Interpunkcja polska, Traktat o znakach pisarskich a interpunkcji polskiej w szczególności, czyli teoria przestankowania, Nakładem Agencji Wydawniczej Czackiego, Warszawa 1919, s. 16.

⁵ Władysław Semkowicz, Paleografia łacińska, TAIWPN UNIVERSITAS, Kraków 2002, s. 440-441.

⁶ Aleksander Gieysztor, Zarys dziejów pisma łacińskiego, PWN, Warszawa 1973, s. 63.

⁷ Jerzy Podracki, Nowy słownik interpunkcyjny języka polskiego z zasadami przestankowania, Świat Książki, Warszawa 2005, s. 11

⁸ Ibidem, s. 442.

⁹ Ewa i Feliks Przytubscy, Gdzie postawić przecinek?, Wiedza Powszechna, Warszawa 1982.

¹⁰ Adam Kielbasa-Schoeni, Stanisław Fołta, Podręcznik specjalizowany polskich znaczków pocztowych 1944-1999, „U MARKA”, Gliwice 2002, s. 467

¹¹ Ibidem.

¹² Wikipedia, Letnie Igrzyska Olimpijskie 1964 (pol.); wikipedia.org [dostęp 2021-03-16].